

CEZAEVİ DİN GÖREVLİLERİ VE YÖNETİCİLERİNE GÖRE CEZAEVLERİNDE DİN EĞİTİMİ*

Doç. Dr. Şuayip ÖZDEMİR*
İnönü Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Öğretim Üyesi

A- Problem ve Amaç

Ülkemizde işledikleri çeşitli suçlardan dolayı cezaevlerine girenlerin sayısında her geçen gün artış yaşanmaktadır.¹ Böylece büyük bir suçlu kitleyi içerisinde tutan cezaevleri toplumsal bir problem haline gelmekte ve sürekli olarak ülke gündemindeki yerini korumaktadır. Cezaevlerindeki kalabalık kitle her geçen gün ağırlaşan sorunlara sebebiyet vermektedir. Yer darlığı, fazla sayıda personelin görev yapma zorunluluğu ve cezaevlerine daha fazla kaynak aktarma bu sorunlardan öne çıkanlarıdır.

Cezaevlerinde söz konusu olan maddi problemlerin çözümü yanında öncelikli olan husus, mahkumların işledikleri suçtan pişmanlık duymaları ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip olabilmeleridir. Mahkumların ıslahı çalışmalarında sadece ceza ile yetinilmemelidir. Şurası unutulmamalıdır ki, bu kişilerin ıslahı dört duvar arasına hapsetmekten değil, onlara yol gösterici, pişmanlık duygularını geliştirici ve sorumluluk duygusunu kazandıracak manevi eğitimden geçer.

Mahkumlara yapılacak muamele onların eğitime ve ıslahına yönelik olmalıdır.² Cezaevlerinde mahkumların eğitime ve ıslahına yönelik olarak “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” dersi adı altında din eğitimi faaliyetleri yürütülmektedir. Mahkumların iç huzura kavuşmaları, doğru davranış, tutum ve alışkanlıklar benimsemeleri, işledikleri suçtan pişmanlık duymaları ve suçluluk duygusundan kurtularak topluma faydalı ve uyumlu kişiler olarak dönmeleri açısından bu din eğitimi faaliyetleri büyük önem taşımaktadır.

Cezaevlerinde mahkumların ıslahına yönelik din eğitimi faaliyeti vaizler tarafından yürütülmektedir. Bu görevlilere “Cezaevi Vaizi”³ adı verilmektedir. Vaizlerin bulunmadığı durumlarda müftü, müftü yardımcısı vb. görevliler bu görevi yerine getirmektedirler. Cezaevlerindeki din eğitimi “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” dersi çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Cezaevi vaizlerine, cezaevi idaresince görev yaptığı cezaevinde mahkum ve tutuklularla ferdi görüşmeler yapmak, din fişlerini doldurmak⁴ ve derse hazırlanmak amacıyla bir çalışma odası verilir.

* Bu çalışma “Cezaevlerinde Din Eğitimi” isimli hazırlanmış olduğumuz Doktora tezinin “Din Görevlileri ve Kurum Yöneticileri” bölümünün makale haline getirilmiş şeklidir.

* İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Örneğin: 1994 yılında cezaevlerine giren mahkum sayısı 60 742 iken, 1995 yılında bu rakam % 3,88 artışla 63 103’e ulaşmıştır. (Bkz. *Adalet İstatistikleri*, 1995, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1997, s.5.) En son 1998 yılında cezaevine girenlerin sayısı 69 077’ye ulaşmıştır. (Bkz. *Türkiye İstatistik Yıllığı*, 1999, D.İ.E., Ankara, 2000, s. 195.)

² Michel Foucault, *Hapishanenin Doğuşu*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitapevi, Ankara, 1992, s. 343.

³ Bu görevliler, 2001 yılında başlatılan cezaevlerinde din eğitimi yeniden şekillendirme çalışmalarının sonucu olarak artık “Dini Danışman” olarak isimlendirilmektedirler.

⁴ Din fişi, mahkumların dini durumlarıyla ilgili olarak din görevlisi tarafından doldurulan bölüme verilen ad.

Cezaevi vaizleri, cezaevlerine yönelik olarak hazırlanan “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” müfredat programını⁵ esas alarak günlük plan hazırlayıp, cezaevi müdürünün onayına sunarak mahkum ve tutuklulara dini sohbetlerde bulunmaktadır.

Cezaevlerinde din eğitimi faaliyetinin yürütülmesinde cezaevi din görevlileri nasıl bir fonksiyon üstlenmektedir? Cezaevi yöneticilerinin konuya bakış açısı nedir? İşte araştırmamızda bu hususları açıklığa kavuşturmaya çalışacağız.

Ayrıca bu araştırmayla cezaevlerinde din eğitiminde karşılaşılan problemlerin çözümüne ve din eğitiminin istenilen düzeyde gerçekleştirilmesine yönelik öneriler getirmeyi amaçlamış bulunmaktayız.

B- Araştırmanın Önemi:

Cezaevlerinde uygulanan din eğitimiyle, mahkumların iç varlığına nüfuz ederek onları ıslah etmek, bir daha suç işlemelerinin önüne geçmek ve onları topluma yararlı bir fert olarak serbest bırakmak amaçlanmaktadır.⁶

Mahkumların ıslahı “pedagojik” bir faaliyeti gerektirir. Onları ıslah için öncelikle psikolojik hallerinin iyi bilinmesi gerekir. Ancak bu sayede yeni bir ruh aşılacak mümkün olabilir.⁷

Cezaevlerinde iyileştirmelere gidilmesi, mahkumların ıslahı ve uyumlu bir kişilik yapısına kavuşturulması, ciddi manada eğitsel tedbirlerin alınmasını ve mevcut ıslah çalışmalarının daha üst düzeyde yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

Mahkumlara yönelik din eğitiminin belirli esaslara bağlanması, din eğitiminde mahkumların psikolojik hallerinin dikkate alınması ve görevli din adamlarının mahkum psikolojisiyle ilgili özel eğitimden geçmesi, bu eğitimden daha iyi sonuçlar alınmasına ve mahkumların ıslah edilmiş şekilde topluma dönmelerine son derece olumlu katkılar sağlayabilir.

Bu çalışma, ilgililerin dikkatini bu konuya çekmek, mahkumların ıslahı ve topluma kazandırılmalarında din eğitiminin katkısını ve önemini belirlemek, cezaevlerinde verilen din dersinin öğretimi ve mahkum psikolojisiyle ilgili din görevlilerinin özel eğitimden geçmelerinin gereğini vurgulamak, din eğitiminde karşılaşılan zorlukları ortaya koymak, din eğitiminin cezaevindeki statüsünü tespit etmek ve cezaevlerinde din eğitimi uygulamasında iyileştirmelere gidilmesine olumlu katkılar sağlayacak öneriler ortaya koymak açısından son derece önem taşımaktadır.

C- Varsayımlar

1. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine gösterilen ilginin yüksek olduğu düşünülmektedir.
2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi müfredat programındaki amaçlara ulaşamadığı varsayılmaktadır.
3. Cezaevlerindeki din eğitiminin yeterli olmadığı düşünülmektedir.
4. Ders saatinin yeterli olmadığı varsayılmaktadır.

D- Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni olarak Türkiye’de Kapalı Cezaevlerinin yöneticileri ve din görevlileri alınmıştır.

⁵ Genelkurmay Başkanlığının 16 Eylül 1981 gün ve 7130-818-81 sayılı emirleri uyarınca, Adalet Bakanlığı “Eğitim Birimi” ile “Bilimsel Kurul” tarafından Din ve Ahlâk Bilgisi müfredat programı hazırlanır. Bu program D.İ. Başkanlığının 1 Nisan 1982 tarih ve D/4-2/552 sayılı görüşleri ve Genel Kurmay Başkanlığının 24 Mart 1982 tarih ve 1700-19-82 sayılı tensipleriyle cezaevlerinde uygulanır.

⁶ *Adalet Bakanlığı, 50.Yıl, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973, s. 161.*

⁷ Faruk Erem, *Adalet Psikolojisi*, Ankara Ün. Hukuk Fak. Yayını, Ankara, 1950, s. 3.

Araştırmanın örneklemini Ordu, Samsun, Tokat, Kayseri, K.Maraş, G.Antep, Ş. Urfa, Adıyaman, Ankara, Amasya, Gürün ve Elbistan Kapalı Cezaevleri yönetici ve din görevlileri oluşturmaktadır.

Örnekleme'de yer alan 12 cezaevinden 60 yöneticiye ve 11 din görevlisine anket uygulanmış, yöneticilere verilen anket formlarından 10 tanesi eksik dolduruldukları için değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece sayı 50'ye inmiştir.

Ankete katılan din görevlilerinin sayısını artırmak için, anket uyguladığımız cezaevlerinin bulunduğu illerde daha önce cezaevlerinde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine girmiş din görevlilerine ve liselerde çalışıp da yine daha önce cezaevlerinde ders veren Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenlerine anket uygulanmıştır. Ayrıca 25 il müftülüğüne anket formları postalanarak, cezaevlerinde derse giren veya daha önce girmiş olan din görevlilerine doldurtup adresimize göndermeleri istenmiştir. 21 il müftülüğünce anket formları doldurulmuş şekilde iade edilmiştir. Din görevlilerinin doldurduğu toplam anket formu sayısı 55'e çıkmış, 5 tanesi eksik doldurulduğu için çıkarılarak 50 form değerlendirmeye alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Önce din görevlileri ve kurum yöneticileriyle ilgili kişisel bilgilere yer verildikten sonra Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi uygulamasıyla ilgili bulgulara ve yorumlara yer verilecektir.

1- Din Görevlileri ve Kurum Yöneticilerine Ait Kişisel Bilgiler

a) Din Görevlilerinin Mesleki Durumları

Tablo-1
Din Görevlilerinin Mesleki Durumlarına Göre Dağılım

MESLEK	Sayı	Yüzde
Müftü	5	10
Müftü Yardımcısı	13	26
Vaiz	19	38
Kur'an Kursu Müdürü	2	4
Şube Müdürü	3	6
Murakıp	1	2
İmam	1	2
Öğretmen	6	12
TOPLAM	50	100

Tablo-1'de görüldüğü gibi cezaevlerinde Din Kültürü ve Ahlâk bilgisi dersine giren din görevlilerinin % 38'inin mesleği vaizliktir. Müftü yardımcılarının oranı % 26, müftülerin oranı %10, öğretmenlerin oranı ise %12'dir.

b) Kurum Yöneticilerinin Mesleki Durumları

Tablo-2
Kurum Yöneticilerinin Mesleki Durumlarına Göre Dağılım

MESLEK	Sayı	Yüzde
1. Müdür	8	16
2. Müdür	42	84
TOPLAM	50	100

Tablo-2'de görüldüğü gibi kurum yöneticilerinin % 84'ü 2. Müdür, % 16'sı 1. Müdür olarak görev yapmaktadır.

c) Din Görevlilerinin Meslekteki Kıdemleri

Tablo-3
Din Görevlilerinin Meslekteki Kıdemlerine Göre Dağılımı

MESLEKİ KIDEM	Sayı	Yüzde
1-5 Yıl	2	4
6-10 Yıl	5	10
11-15 Yıl	7	14
16-20 Yıl	10	20
21-25 Yıl	17	34
26-30 Yıl	9	18

TOPLAM	50	100
--------	----	-----

Tablo-3'e bakıldığında din görevlilerinin % 34'ünün 21-25 yıl, % 20'sinin 16-20 yıl, % 18'inin 26-30 yıl, %14'ünün 11-15 yıl kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

d) Kurum Yöneticilerinin Meslekteki Kıdemleri

Tablo-4
Kurum Yöneticilerinin Meslekteki Kıdemine Göre Dağılım

MESLEKİ KIDEM	Sayı	Yüzde
1-5 Yıl	12	24
6-10 Yıl	13	26
11-15 Yıl	8	16
16-20 Yıl	7	14
21-25 Yıl	6	12
26-30 Yıl	4	8
TOPLAM	50	100

Tablo-4'e bakıldığında kurum yöneticilerinin % 26'sının 6-10 yıl, % 24 ünün 1-5 yıl, % 16 sının 11-15 yıl, % 14 ünün 16-20 yıl kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

e) Din Görevlilerinin Mezun Oldukları Okullar

Tablo-5
Din Görevlilerinin Mezun Oldukları Yüksekokullara Göre Dağılımı

YÜKSEKOKUL	Sayı	Yüzde
İlahiyat Fakültesi	12	24
Yüksek İslam Ens.	35	70
Başka	3	6
TOPLAM	50	100

Tablo-5'de görüldüğü gibi din görevlilerinin % 70'i Yüksek İslam Enstitüsü, % 24'ü İlahiyat Fakültesi mezunudur.

f) Din Görevlilerinin Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumları

Tablo-6
Din Görevlilerinin Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumlarına Göre Dağılım

HİZMETİÇİ EĞİTİM	Sayı	Yüzde
Katıldım	-	-
Katılmadım	50	100
TOPLAM	50	100

Tablo-6'da görüldüğü gibi din görevlilerinin tamamı cezaevlerinde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine girmek için hizmet içi eğitime⁸ katılmadıklarını belirtmişlerdir.

⁸ 2001 yılının ilk aylarında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adalet Bakanlığı arasında, cezaevlerinde din eğitiminin yeniden gözden geçirilmesi ve bu konuda iyileştirici düzenlemelere gidilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu yeni yapılanma çerçevesinde öncelikle cezaevlerinde görev alacak din görevlilerinin

Din görevlilerinin tamamının cezaevlerinde din dersine girmek için hizmet içi eğitime katılmayışı, cezaevlerinde din dersinin öğretimi açısından bir olumsuzluktur. Mahkumlar cezaevlerinde farklı bir psikoloji içerisindedirler. Din görevlileri mahkum psikolojisiyle ilgili eğitime tabi tutulurlarsa, onlarla iletişim sağlamada daha başarılı olurlar.

2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Uygulamasıyla İlgili Görüşler

A- Muhtevaya İlişkin Bulgular

1. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Müfredat Programındaki Konuların Yeterliliğiyle İlgili Görüşler

a) Din Görevlilerine Ait Görüşler

Tablo-7

Din Görevlilerinin Din Kültürü ve Ah. Bil Müfredat Programındaki Konuların Yeterliliğine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

KONULARIN YETERLİLİĞİ	Sayı	Yüzde
Yeterli	20	40
Yeterli Değil	17	34
Kısmen Yeterli	13	26
TOPLAM	50	100

Tablo-7’de görüldüğü gibi din görevlilerinin % 34’ü müfredat programındaki konuları yeterli bulmazken, yeterli diyenlerin oranı kısmen yeterli diyenleri dahil ettiğimizde % 66’yı bulmaktadır. Buna göre din görevlilerinin büyük çoğunluğunun müfredat programındaki konuları yeterli bulduklarını söyleyebiliriz.

b) Kurum Yöneticilerine Ait Görüşler

Tablo-8

Kurum Yöneticilerinin Din K. ve Ah. Bil. Müfredat Programındaki Konuların Yeterliliğine İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

KONULARIN YETERLİLİĞİ	Sayı	Yüzde
Yeterli	15	30
Yeterli Değil	19	38
Kısmen Yeterli	16	32
TOPLAM	50	100

Ankara’da hizmet içi eğitime tabi tutulmasına karar verilmiştir. 18 Temmuz 2001 ve 30 Temmuz 2001 tarihleri arasında toplam 142 diyanet görevlisi, katıldıkları bu hizmet içi eğitim etkinliğinde cezaevlerinde mahkumların eğitime yönelik olarak ders görmüşlerdir. Bu dersler şunlardan oluşmaktadır: “İrşad ve Tebliğ Usulü, Güncel Dini Konular, İletişim, Suçlu Psikolojisi, İdare İle İlişkiler ve Güvenlik, Çocuk ve Gençler”. İrşad ve Tebliğ Usulü ve Güncel Dini Konular diyanet görevlilerince, diğer dersler Adalet Bakanlığı personelince verilmiştir. (Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığının 7.6.2001 tarih ve 258 sayılı yazısı.)

Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adalet Bakanlığının birlikte başlattığı bu çalışma, cezaevlerinde görev yapacak din görevlilerinin eğitimi açısından son derece önemli bir gelişmedir. Ancak daha fazla sayıda din görevlisinin hizmet içi eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Bu sayı yeterli değildir. Ayrıca iki haftalık bir süre din görevlilerinin cezaevi şartlarında görev yapacak eğitimi almaları açısından yeterli değildir. Daha uzun süreli eğitici çalışmalara ihtiyaç bulunduğu göz önünde bulundurulması gereken bir gerçektir.

Tablo-8’de görüldüğü gibi yöneticilerin yarıdan fazlası, (% 62) müfredat programındaki konuları yeterli bulmakta, yeterli bulmayanların oranı ise %’ 38’dir.

2. Müfredat Programında Yer Alması İstenen Konular

Din görevlileri ve yöneticilerin müfredat programında yer almasını istedikleri konular şunlardan oluşmaktadır: “Mahkumları pişmanlığa yöneltici, onları topluma kazandırıcı konular, mahkumların içinde buldukları psikolojik durumla ilgili konular, Allah’ın affedici olduğu ve İslam’ın bağışlama dini olduğuyla ilgili konular.”

3- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde İşlenen Konulara Ne Kadar Yer Verilmesi Gerektiğiyle İlgili Görüşler

a) Din Görevlilerine Ait Görüşler

Tablo-9
Derste İşlenen Konulara Ne Kadar Yer Verilmesi Gerektiğine İlişkin Din Görevlilerinin Görüşlerine Göre Dağılım

Derste İşlenen Konular	1. Der.		2. Der.		3. Der.		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İbadet konuları	13	26	31	62	6	12	50	100
İnanç konuları	46	92	4	8	-	-	50	100
Ahlâk konuları	20	40	12	24	18	36	50	100
Toplumsal konular	15	30	23	46	12	24	50	100
Birlik-Ber. kon.	24	48	20	40	6	12	50	100
Vatan-Millet Sev.	26	52	15	30	9	18	50	100
Dini Gün, Ay, Gec.	8	16	24	48	18	36	50	100
Dince Kut. Say. Hus.	19	38	19	38	12	24	50	100

Tablo-9’da görüldüğü gibi din görevlilerinin büyük çoğunluğu (% 92) derste inanç konularına “1. Derece”de yer verilmesini istemektedirler. Vatan-millet sevgisi konularına “1. Derece” de yer verilmesini isteyenlerin oranı % 52, birlik-beraberlik konularına “1. Derece”de yer verilmesini isteyenlerin oranı % 48, ahlâk konularına “1. Derece”de yer verilmesini isteyenlerin oranı % 40’tır. Dince kutsal sayılan hususlara “1.Derece”de ve “2. Derece”de yer verilmesini isteyenler eşit orana sahiptir. (% 38)

Din görevlilerinin yarıdan fazlası (% 62) ibadet konularına “2. Derece” de yer verilmesini istemektedirler. Bu oran dini günler, aylar ve geceler konularında % 48, toplumsal konularda % 46’dır.

Görüldüğü gibi din görevlileri derslerde en çok inanç konularına yer verilmesini istemektedirler.

Başka görüş bildiren din görevlileri, sabır ve pişmanlıkla ilgili konulara ağırlık verilmesini istemişlerdir.

b) Yöneticilere Ait Görüşler

Tablo-10’da görüldüğü gibi yöneticilerin büyük çoğunluğu (% 84) derste inanç konularına “1. Derece” de yer verilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu oran vatan-millet sevgisi konularında % 82, birlik - beraberlik konularında % 76, ahlâk konularında % 72, ibadet konuları ve toplumsal konularda % 56’dır.

Başka görüş bildiren yöneticiler aile yapısı, kardeşlik, insanlar arası saygı ve sevgi konuları, örnek şahsiyetlerin hayatları, dini açıdan suça bakış gibi konulara ağırlık verilmesini istemişlerdir.

Tablo-10
Derste İşlenen Konulara Ne Kadar Yer Verilmesi Gerektiğine
İlişkin Yöneticilerin Görüşlerine Göre Dağılım

Derste İşlenen Konular	1. Der.		2. Der.		3. Der.		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İbadet konuları	28	56	10	20	12	24	50	100
İnanç konuları	42	84	4	8	4	8	50	100
Ahlak konuları	36	72	10	20	4	8	50	100
Toplumsal konular	28	56	18	36	4	8	50	100
Birlik-Ber. kon.	38	76	8	16	4	8	50	100
Vatan-Millet Sev.	41	82	7	14	2	4	50	100
Dini Gün, Ay, Gec.	20	40	18	36	12	24	50	100
Dince Kut. Say. Hus.	22	44	14	28	14	28	50	100

B- Öğretim Süreçlerine İlişkin Bulgular

1. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Saatinin Yeterliliğiyle İlgili Görüşler

a) Din Görevlilerine Ait Görüşler

Tablo-11
Din Görevlilerinin Ders Saatinin Yeterlilik Durumuna
İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

DERS SAATİ	Sayı	Yüzde
Yeterli	9	18
Yeterli Değil	26	52
Kısmen Yeterli	15	30
TOPLAM	50	100

Yukarıdaki verilere göre din görevlilerinin yarıdan fazlası (% 52) ders saatini yeterli görmemektedir. Yeterli diyenlerin oranı % 18, kısmen yeterli diyenlerin oranı ise % 30'dur. Buna göre ders saatinin yeterli olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

b) Yöneticilere Ait Görüşler

Tablo-12
Yöneticilerin Ders Saatinin Yeterlilik Durumuna
İlişkin Görüşlerine Göre Dağılım

DERS SAATİ	Sayı	Yüzde
Yeterli	10	20
Yeterli Değil	27	54
Kısmen Yeterli	13	26
TOPLAM	50	100

Tablo-12'deki bulgulara göre yöneticilerin yarıdan fazlası (% 54) ders saatini yeterli görmemektedir. Yeterli diyenlerin oranı % 20, kısmen yeterli diyenlerin oranı % 26'dır. Buna göre ders saatinin yeterli olmadığını söyleyebiliriz.

2. Din Görevlilerinin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Uyguladığı Ders İşleme Yönteminin Sıklık Derecesi

Tablo-13
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinin İşleniş Metodunun Sıklık Derecesine Göre Dağılım

Ders İşleme Yönteminin Sıklık Derecesi	Devamlı		Ara-sıra		Hiç		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Öğretmenin Anlatımı	13	26	33	66	4	8	50	100
Soru-Cevap Yöntemi	18	36	32	64	-	-	50	100
Tartışma Yöntemi	4	8	26	52	20	40	50	100
Günlük Hayatla Bağ. Kur.	26	52	24	48	-	-	50	100
Ayet ve Hadis. Bağ. Kur.	31	62	19	38	-	-	50	100

Tablo-13’de görüldüğü gibi din görevlilerinin yarısından fazlası (% 62) derslerde âyet ve hadislerle “devamlı” bir şekilde bağlantı kurduklarını belirtmişlerdir. Derste günlük hayatla “devamlı” şekilde bağlantı kuranların oranı % 52, soru-cevap yöntemini “devamlı” kullananların oranı % 36, dersi “devamlı” olarak kendilerinin anlattıklarını belirtenlerin oranı ise % 26’dır.

Din görevlilerinin yarısından fazlası (% 52) tartışma yöntemini ara-sıra kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu oran soru-cevap yönteminde % 64, öğretmenin anlatımı yönteminde ise % 66’dır.

Derste âyet ve hadislerin “devamlı” kullanılma oranının yüksek çıkması bu dersin öğretimi açısından olumlu bir sonuçtur. Özellikle işledikleri suçlardan pişmanlık duyanların günahlarının affedileceğine dair ayetlere sık sık yer verilmesi, mahkumların ıslahına olumlu katkılar sağlayacaktır.

Derste soru-cevap yönteminin devamlı kullanılma oranı düşük çıkmıştır. (% 36).

Soru-cevap yöntemi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinde her zaman yer alabilecek olan bir yöntemdir. Eğitimcilerce yapılan tanımlarda bu yöntem şu şekilde ifade edilmektedir:

“Konuların öğrencilere birtakım sorular sorulması ve alınan cevapların eleştirilmesi ile işlendiği yöntemdir.”⁹

“Öğretmenin formüle ettiği soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan bir öğretim yöntemidir.”¹⁰

“Öğretmenin bir konuyu, o konuyla ilgili sorular sorup öğrencilerden cevaplar alarak işlemesidir.”¹¹

Soru-cevap yönteminin şu tür eğitsel yararlarından söz edebiliriz:

- 1- Öğrencilerin zihin yeteneklerini geliştirir.
- 2- Sınıfı canlı tutar.
- 3- Bir anlamda kontrol aracıdır. Öğrencilerin bilgi ve başarı durumunun belirlenmesine yardım eder.

4- Sorular aynı zamanda bir tekrar ve pekiştirme fonksiyonuna sahiptirler.¹²

Görüldüğü gibi soru-cevap yöntemi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin verimli hale gelmesi, mahkumların derse daha aktif bir şekilde katılmalarının sağlanması ve bu dersle

⁹ Beyza Bilgin, Mualla Selçuk, *Din Öğretimi, Özel Öğretim Yöntemleri*, Akid Yayıncılık, Ankara, 1991, s. 20.

¹⁰ Leyla Küçükahmet, *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Ankara, 1989, s. 44.

¹¹ Suat Günden, *Genel Öğretim Bilgisi*, Ankara, 1978, s. 253.

¹² Bilgin, Selçuk, *Din Öğretimi, Özel Öğretim Yöntemleri*, s. 120.

amaçlanan hususlara en kısa yoldan ulaşılması açısından din görevlilerince sık sık başvurulması gereken bir yöntem olma özelliği taşımaktadır.

3. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Bu Dersin Müfredat Programındaki Amaçları Gerçekleştirme Durumu

a) Din Görevlilerine Ait Görüşler

Tablo-14

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Müfredat Programındaki Amaçları Gerçekleştirmesine İlişkin Din Görevlilerinin Görüşleri

AMAÇLARIN GERÇEKLEŞMESİ	Sayı	Yüzde
Tamamen Gerçekleştiriyor	1	2
Büyük Ölçüde Gerçekleştiriyor	4	8
Orta Derecede Gerçekleştiriyor	18	36
Az Gerçekleştiriyor	22	44
Gerçekleştiremiyor	5	10
TOPLAM	50	100

Tablo-14’de görüldüğü gibi din görevlilerinin % 44’ü Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminin müfredat programındaki amaçları az gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir. Orta derecede gerçekleştirdiğini belirtenlerin oranı % 36’dır. Az gerçekleştirme oranının yüksek çıkması, müfredat programındaki amaçlara tam ulaşamıyor şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

b) Yöneticilere Ait Görüşler

Tablo-15

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Müfredat Programındaki Amaçları Gerçekleştirmesine İlişkin Yöneticilerin Görüşleri

AMAÇLARIN GERÇEKLEŞMESİ	Sayı	Yüzde
Az Gerçekleştiriyor	18	36
Büyük Ölçüde Gerçekleştiriyor	2	4
Gerçekleştiremiyor	10	20
Orta Derecede Gerçekleştiriyor	20	40
TOPLAM	50	100

Tablo-15’de görüldüğü gibi yöneticilerin % 40’ı Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretiminin müfredat programındaki amaçları orta derecede gerçekleştirdiğini belirtmişlerdir. Az gerçekleştirdiğini belirtenlerin oranı % 36, gerçekleştiremediğini belirtenlerin oranı ise % 20’dir.

Bu sonuçlara göre müfredat programındaki amaçlara ulaşamadığını söyleyebiliriz.

4. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Verimliliğine İlişkin Geliştirme Önerileri

a) Din Görevlilerinin Görüşleri:

Din görevlileri Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminden verim alınabilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunmuşlardır:

- 1- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersine katılım zorunlu olmalıdır.
- 2- Cezaevi idaresi dersi veren görevliye yardımcı olmalıdır.
- 3- Din görevlisinin disiplin kurulunda yetkisi olmalıdır.
- 4- Dersler koşullarda değil de sınıf ortamında yapılmalıdır.

- 5- Ders saatleri artırılmalıdır.
- 6- Cezaevlerine kadrolu Din Kültürü ve Ahlâk bilgisi öğretmenleri atanmalıdır.
- 7- Mahkumların takip edeceği ve seviyelerine uygun ders kitapları hazırlanmalıdır.
- 8- Mahkumlara ibadet etme imkanı sağlanmalıdır.
- 9- Ders saatlerinde görüş yapılmamalı ve mahkumlar bu süre zarfında bir işle görevlendirilmemelidir.
- 10- Cezaevlerinin bulunduğu yerlerdeki üniversitelerle işbirliği yapılarak sahasında uzman kişilere mahkum psikolojisiyle ilgili konferanslar verilmelidir.
- 11- Cezaevlerinde din eğitimine bakan özel bir birim bulunmalıdır.
- 12- Sesli ve görüntülü dini yayınlardan yararlanma imkanı sağlanmalıdır.
- 13- Din görevlileri mahkum psikolojisiyle ilgili özel eğitim görmelidirler.
- 14- Din görevlileri, ders ücretlerinde artışa gidilerek cezaevlerinde derse girmeleri yönünde teşvik edilmelidir.

b) Yöneticilerin Görüşleri

Yöneticilerin Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretimiyle ilgili önerileri şunlardan oluşmaktadır:

- 1- Cezaevine ilk gelen hükümlü ve tutukluların ilk geldikleri günden itibaren dini konularda bilgileri tespit edildikten sonra gruplara ayrılarak seviyelerine göre dini bilgiler verilmelidir.
- 2- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini vaizler değil de branş öğretmenleri vermelidir. Zira vaizler kendilerini cami kürsüsünde hissetmektedirler.
- 3- Ders saatleri artırılmalıdır.
- 4- Birden fazla kadrolu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmeni atanmalıdır.
- 5- Ders bir program dahilinde ve kapsamlı olarak sınıf ortamında verilmelidir.
- 6- Derse giren görevliler hizmet içi eğitimden geçirilerek mahkum psikolojisi konusunda eğitilmelidir.
- 7- Ders mahkumların psikolojik durumları dikkate alınarak karşılıklı sohbet anlayışında yapılmalıdır.
- 8- Derse katılım tüm mahkumlara zorunlu olmalıdır.
- 9- Derse katılımı teşvik amacıyla belli bir düzen içinde katılanlara şartlı tahliye imkanı sağlanmalıdır.
- 10- Dini günler ve aylarda mahkumlara değişik konularda konferanslar verilmelidir.

5. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretimini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler

a) Din Görevlilerinin Görüşleri

Tablo-16
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler

Dersi Olumsuz Etkileyen Faktörler	1. Der.		2. Der.		3. Der.		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ders Saatinin Azlığı	17	34	16	32	17	34	50	100
Mahk. Derse İlgisizliği	9	18	24	48	17	34	50	100
Ders Kitabının Olmaması	19	38	16	32	15	30	50	100
Mahkumların Toplu Bul.	11	22	24	48	15	30	50	100

Tablo-16'daki bulgulara göre din görevlilerinin % 38'i ders kitabının olmayışının dersi "1.Derece" de olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ders saati azlığının "1.Derece" de olumsuz etkilediğini belirtilenlerin oranı % 34'tür.

Din görevlilerinin % 48'i mahkumların derse ilgisizliğinin derisi "2. Derece" de olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Mahkumların toplu halde bulunuşunun derisi "2. Derece" de olumsuz etkilemesi de aynı orana sahiptir (% 48).

Din görevlilerine göre ders kitabının olmayışı ve ders saatinin azlığının Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini öncelikle olumsuz etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi mahkumların takip edecekleri bir ders kitabının olmayışı, derisi olumsuz etkileyen faktörlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Takip edecekleri bir ders kitabının olmayışı mahkumlarda derse karşı bir isteksizlik oluşturmaktadır. Bu itibarla mahkumların seviyesine uygun, iç hallerine hitap edici, onları pişmanlığa sevk edici ve uyum sağlamalarını teşvik edici konuların yer aldığı kitaplar hazırlanmalıdır. Bu kitaplar üç bölüm halinde hazırlanabilir. Dersten önce kitapları okuyan mahkumlar derse istenilen düzeyde katılma imkanını elde edecekler ve derse hazırlıklı geleceklerdir.

Başka görüş bildiren din görevlilerince derisi olumsuz etkileyen faktörler şunlardan oluşmaktadır: "Cezaevi idaresinin dersin işlenişinde gerekli ortamı sağlamayı ve bu derse ilgisizliği, derse katılımın zorunlu olmayışı, mescit olmayışı, mahkumların derse teşvik edilmeyişi, dersin sınıfta işlenmeyişi, mahkumların ders saatinde başka işlerle görevlendirilişi, mahkumların içinde yaşadıkları psikolojik ortamın derse olumsuz yansımaları, görevlilerin bazen kendilerini emniyette hissetmeyişleri, mahkumların psikolojik yapısını bilemeyişleri, ders karşılığı düşük ücret almaları."

b) Yöneticilerin Görüşleri

Tablo-17

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersini Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Yöneticilerin Görüşlerine Göre Dağılım

Dersi Olumsuz Etkileyen Faktörler	1. Der.		2. Der.		3. Der.		TOPLAM	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ders Saatinin Azlığı	26	52	8	16	16	32	50	100
Mahk. Derse İlgisizliği	12	24	24	48	14	28	50	100
Ders Kitabının Olmayışı	8	16	24	48	18	36	50	100
Mahkumların Toplu Bul.	19	38	15	30	16	32	50	100

Yukarıdaki verilere göre yöneticilerin % 52'si ders saatinin azlığının derisi "1:Derece" de olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Mahkumların toplu halde bulunuşunun derisi "1.Derece" de olumsuz etkilediğini belirtenlerin oranı % 38'dir.

Yöneticilerin % 48'i mahkumların derse ilgisizliğinin derisi "2.Derece" de olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ders kitabının olmayışının derisi "2. Derece" de olumsuz etkilemesi de aynı orana sahiptir (% 48)

Yöneticilere göre, ders saatinin azlığı ve mahkumların toplu halde bulunuşunun derisi öncelikle olumsuz etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Başka görüş bildiren yöneticilerce derisi olumsuz etkileyen faktörler şunlardan oluşmaktadır:"Din görevlilerinin etkileme kabiliyetlerinin olmayışı, derslerin koşullarda yapılması, görevlilerin mahkum psikolojisini iyi bilmeyişi, mahkumların kalabalık oluşundan dolayı din görevlilerinin yeterli olmayışı ve herkese ulaşamayışi, derse katılımın zorunlu olmayışı, mahkumların derse ilgisizliği, bazı görevlilerin koşullarda ders anlatmaktan çekinmeleri, bazı görevlilerin mahkumlara karşı doğru insan olsaydınız buraya gelmezsiniz şeklinde yanlış tavır takınmaları, ders yerine toplu vaazın verilmesi"

C- Değerlendirmeye İlişkin Bulgular**1. Mahkumların Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersine İlgileri****a. Din Görevlilerinin Görüşleri****Tablo-18****Mahkumların Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersine İlgilerine İlişkin Din Görevlilerinin Görüşlerine Göre Dağılım**

DERSE İLĞİ	Sayı	Yüzde
Hepsi İlgili	11	22
Bazıları İlgili	28	56
Çok Azı İlgi Gösteriyor	10	20
İlgisizler	1	2
TOPLAM	50	100

Tablo-18'de görüldüğü gibi din görevlilerinin yarısından fazlası (% 56) mahkumların bazılarının derse ilgi gösterdiğini belirtmişlerdir. Hepsinin ilgi gösterdiğini belirtenlerin oranı % 22, çok azı ilgi gösteriyor diyenlerin oranı, % 20'dir. Buna göre derse gösterilen ilginin normal olduğu söylenebilir.

b) Yöneticilerin Görüşleri**Tablo-19****Mahkumların Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersine İlgilerine İlişkin Yöneticilerin Görüşlerine Göre Dağılım**

DERSE İLĞİ	Sayı	Yüzde
Hepsi İlgili	5	10
Bazıları İlgili	25	50
Çok Azı İlgi Gösteriyor	18	36
İlgisizler	2	4
TOPLAM	50	100

Tablo-19'da görüldüğü gibi yöneticilerin yarısı (% 50) mahkumların bazılarının derse ilgi gösterdiğini belirtmişlerdir. Hepsinin ilgi gösterdiğini belirtenlerin oranı % 10, çok azı ilgi gösteriyor diyenlerin oranı % 36'dır.

Böylece mahkumların derse ilgilerinin normal olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçla derse gösterilen ilginin yüksek olduğuna dair varsayımımız kısmen doğrulanmaktadır.

Din görevlileri ve cezaevi yönetimi her şeyden önce mahkumların derse ilgilerini artırıcı yönde tedbirler almak durumundadır. Mahkumların derse ilgilerini artırıcı yönde şu tür önlemler alınmalıdır

- 1- Din görevlisi derste zaman zaman güncel konulara yer vermelidir.
- 2- Yeri geldikçe konuların özelliğine göre görsel ve işitsel aletlerden yararlanılarak mahkumlara eğitici mahiyette filmler seyrettirilmelidir.
- 3- Din görevlisi bazen bir sonraki haftanın konusunu anlatmak üzere mahkumlara ödev olarak verip, onları araştırmaya sevk etmelidir.
- 4- Derse düzenli olarak katılan mahkumlara değişik ödüller verilmelidir.
- 5- Din görevlisi dersi bir vaaz şeklinde değil de, konuların özelliğine göre değişik öğretim yöntemlerini kullanmak suretiyle mahkumların katılımlarını sağlayarak daha aktif bir

şekilde işlemelidir.

6- Ders mahkumların yattığı koşullar yerine, sınıf ortamında işlenmelidir.

2. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Mahkumlar Üzerindeki Etkisi

a) Din Görevlilerinin Görüşleri

Tablo-20
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Mahkumlar Üzerindeki Etkisine İlişkin Din Görevlilerinin Görüşlerine Göre Dağılım

Din Dersinin Mahkumlar Üzerindeki Etkisi	1. Der. Ön.		2. Der. Ön.		3. Der. Ön.	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İbadete Yön. Hissediyorum	9	18	21	42	20	40
Suçtan Piş. Duy. Kanaatin.	10	20	19	38	21	42
Dine Karşı İlgileri Art.	31	62	10	20	9	18
TOPLAM	50	100	50	100	50	100

Tablo-20’de görüldüğü gibi din görevlilerinin % 62’si derse katılan mahkumların öncelikle dine karşı ilgilerinin arttığını belirtmişlerdir. İbadete yöneldiklerini hissettiklerini birinci derecede işaretleyenlerin oranı % 18, suçtan pişmanlık duydukları kanaatinde olduklarını birinci derecede işaretleyenlerin oranı ise % 20’dir.

Mahkumların ikinci derecede ibadete yöneldiklerini hissedenlerin oranı % 42, üçüncü derecede ibadete yöneldiklerini hissedenlerin oranı % 40’dır. İkinci derecede suçtan pişmanlık duydukları kanaatinde olanların oranı % 38 olup, bu oran üçüncü dereceyi işaretleyenlerde % 42’dir.

Başka görüş bildiren din görevlileri mahkumların derse katıldıklarında içlerini döküp rahatladıklarını ve insani ilişkilerinin geliştiğini belirtmişlerdir.

b) Yöneticilerin Görüşleri

Tablo-21
Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminin Mahkumlar Üzerindeki Etkisine İlişkin Yöneticilerin Görüşlerine Göre Dağılım

Din Dersinin Mahkumlar Üzerindeki Etkisi	1. Der. Ön.		2. Der. Ön.		3. Der. Ön.	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İbadete Yön. Hissediyorum	9	18	22	44	19	38
Suçtan Piş. Duy. Kanaatin.	33	66	10	20	7	14
Dine karşı ilgileri Art.	8	16	18	36	24	48
TOPLAM	50	100	50	100	50	100

Tablo-21’de görüldüğü gibi yöneticilerin % 66’sı derse katılan mahkumların öncelikle suçtan pişmanlık duydukları kanaatinde olduklarını belirtmişlerdir. Birinci derecede ibadete yöneldiklerini hissedenlerin oranı % 18, dine karşı ilgilerinin arttığını birinci derecede işaretleyenlerin oranı ise % 16’dır.

Yöneticilerin % 44’ü mahkumların ikinci derecede ibadete yöneldiklerini hissettiklerini belirtirken, bu oran suçtan pişmanlık duymada % 20, dine karşı ilginin artmasında % 36’dır.

Dine karşı ilgilerinin arttığını üçüncü derecede işaretleyenlerin oranı % 48, ibadete yöneldiklerini hissettiklerini üçüncü derecede işaretleyenlerin oranı % 38’dir. Bu oran suçtan pişmanlık duymada % 14’tür.

Sonuç olarak din görevlileri (Tablo-20) mahkumların derse katıldıktan sonra öncelikle dine karşı ilgilerinin daha çok arttığını ifade ederken, yöneticiler ise mahkumların öncelikle

işledikleri suçtan pişmanlık duyduklarını belirtmektedirler.

Başka görüş bildiren yöneticilere göre Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin mahkumlar üzerindeki etkisi şunlardan oluşmaktadır: “İnsan sevgileri artıyor, ahlaki değerlere yönelme oluyor, cehaletleri ortadan kalkıyor, merhamet ve yardımlaşma duyguları artıyor, arkadaşlarına ve topluma karşı daha duyarlı hale geliyorlar, pişmanlık duyguları artıyor, devlet ve millet sevgileri artıyor, geleceğe umutla bakıyorlar, kendilerine olan güvenlerinde gelişme oluyor.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada din görevlileri ve cezaevi yöneticilerinin görüşlerine dayalı olarak ulaşılan sonuçları şöyle sıralamak mümkündür:

Din görevlilerinin takip ettikleri Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi müfredat programı ilköğretim okulları ve liselerde görülen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi müfredat programıyla benzerlik taşımaktadır. Oysa mahkumlar yetişkindirler ve psikolojileri çok farklıdır. Dolayısıyla onların ruh hallerine hitap eden içeriğe sahip bir müfredat programına ihtiyaç bulunmaktadır.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi mahkumların yattığı koşullarda yapılmaktadır. Dersin sınıf ortamında ve bir program dahilinde işlenmeyişi, bu dersin öğretiminden yeterli düzeyde verim alınamamasına sebep olmaktadır.

Cezaevi din görevlileri ve yöneticilerin yarıdan fazlası ders saatini yeterli görmemektedir. Bu konudaki varsayımımız kısmen doğrulanmaktadır.

Cezaevi din görevlileri ve yöneticilerin yarıdan fazlası müfredat programındaki konuları yeterli görmektedir.

Cezaevi din görevlileri ve yöneticilerin büyük çoğunluğu derslerde inanç konularına birinci derecede yer verilmesini istemektedirler.

Din görevlileri ve yöneticilere göre mahkumların yarıdan az fazlası derse ilgi göstermektedir. Böylece mahkumların ilgilerinin yüksek olduğuna dair varsayımımız kısmen doğrulanmaktadır. Derse katılımın zorunlu olmayışı, ilgililerin derse gereken önemi vermeyişi, derse katılmaları yönünde mahkumların teşvik edilmeyişi ve mahkumların ders esnasında değişik işlerde görevlendirilmelerinin derse katılımın istenilen düzeyde gerçekleşmemesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Din görevlileri ve yöneticilerin yarıdan fazlasına göre cezaevlerindeki din eğitimi bu dersin müfredat programındaki amaçları gerçekleştirememektedir. Buradan cezaevlerindeki din eğitiminin yeterli olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Böylece bu konudaki varsayımımız doğrulanmaktadır.

Din görevlilerine göre ders kitabının olmayışı ve ders saatinin azlığı Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersini öncelikle olumsuz etkilemektedir. Yöneticilere göre, ders saatinin azlığı ve mahkumların toplu halde bulunuşu dersi öncelikle olumsuz etkilemektedir.

Din görevlilerine göre derse katılan mahkumların öncelikle dine karşı ilgileri artmakta, yöneticilere göre ise derse katılan mahkumlar öncelikle işledikleri suçtan pişmanlık duymaktadırlar.

Araştırmayı yaptığımız sırada cezaevlerinde derse giren din görevlilerinin tamamının mahkum psikolojisi ve bu dersin öğretim yöntemleriyle ilgili bir eğitimden geçmedikleri tespit edilmiştir. Bu durum, dersin öğretimini olumsuz yönde etkilemiş ve din görevlileri mahkumlarla istenilen düzeyde iletişim kuramamışlardır. Çünkü mahkumların, içinde buldukları durumdan dolayı psikolojileri farklı olup, mevcut ruh hallerine hitap edici öğretim yöntemlerinin hayata geçirilmesi bir zorunluluk arz etmektedir.

Bazı din görevlilerinin mahkumlara cami kürsüsündeymiş gibi vaaz ettikleri, mahkumlarla ilgilenmedikleri, onlara kötü davrandıkları, bazen iyi insan olsaydınız buraya girmezsiniz şeklinde ifadeler kullandıkları araştırmada ulaşılan sonuçlardandır.

Din görevlileri cezaevlerinde derse girmekte isteksiz davranmaktadırlar. Gözlemlerimize göre ders ücretlerinin düşük oluşu, mahkumlarla iletişim kuramamaları ve onlardan çekinmelerinin bu sonucun çıkmasında etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Cezaevleri arasında Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saati ile ilgili olarak uygulamada farklılıkların olduğu görülmüştür. Bazı cezaevlerinde iki gün ders yapılırken, bazılarında ise bir günle yetinilmektedir. Bazı cezaevlerinde yeterince ders yapılmayışında, derse girecek olan din görevlilerinin temininde cezaevi yönetimi ile müftülük arasında gerekli

işbirliğinin sağlanamamış olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca mevcut din görevlisi izne ayrıldığı, rapor aldığı veya yurtdışına görevli olarak gittiğinde dersin öğretiminde uzun süreli aksamaların olduğu ve böyle durumlarda hiç ders yapılmadığı araştırmada ortaya çıkan sonuçlardandır.

Cezaevlerinde birden fazla kadrolu görevliye ihtiyaç bulunmaktadır. Çok kalabalık olan cezaevlerinde sadece bir din görevlisinin ders vermesi ve başarıya ulaşması oldukça zor gözükmektedir. Bir din görevlisinin tüm mahkumlara ulaşması, onlarla tek tek ilgilenmesi, bunun yanında dersin dışında Kur'an öğrenmek isteyenlerin bu isteğini yerine getirmesi mümkün gözükmemektedir.

Cezaevlerinde din eğitimi olumsuz yönde etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır: Bazı yöneticilerin derse gereken önemi vermeyişi, dersin zorunlu olmayışı ve bu yönde bir teşvikin yapılmayışı, dersin sınıf ortamında işlenmeyişi, ders esnasında görüşe izin verilmesi ve mahkumların değişik işlerde görevlendirilmesi, bazı din görevlilerinin mahkumlarla iletişim kuramayışları, ders saatinin az oluşu, kalabalık olmalarından dolayı bir din görevlisinin tüm mahkumlara ulaşmakta yetersiz kalması, mahkumların takip edeceği bir ders kitabının olmayışı, bazı müftülüklerin cezaevlerine görevli göndermede hassas davranmayışları ve mahkumların eğitimi konusunda din görevlisi, sosyal hizmet uzmanı ve yöneticiler arasında koordinasyonun sağlanamayışı din eğitimi olumsuz etkileyen faktörler olarak sıralanabilir.

Cezaevleriyle ilgili yeni bir din eğitimi politikası oluşturulması zorunluluk arz etmektedir. Cezaevleri Diyanet İşleri Başkanlığı açısından çok geniş bir faaliyet alanıdır. Bizzat cezaevlerinde görev yapacak din görevlileri yetiştirilmelidir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığıyla işbirliği yapılmalıdır. Artık yeni bir yapılanma kaçınılmazdır. Cezaevlerinde iki görevli bulunmalıdır. Diyanet görevlisi, namaz kıldırma, Kur'an öğretme, ilmiyal bilgileri verme vb. görevleri üstlenebilir. Milli Eğitim Bakanlığınca gönderilecek öğretmenler ise din dersine girebilirler. Böylece cezaevleri olay çıkaran ve sürekli problem üreten bir kurum olmaktan çıkıp, birer eğitim yuvası haline gelebilirler.

Araştırma sonuçları ışığında aşağıdaki önerilerin sunulması uygun görülmüştür:

1- Tüm cezaevlerine kadrolu din görevlileri atanmalıdır. Bu görevliler, mahkum psikolojisi ve onların eğitimiyle ilgili hizmet-içi eğitime tabi tutulmalı, cezaevlerinde kendilerini bekleyen iyi ve kötü şartları bütünüyle kavramalı ve göreve hazırlıklı olarak başlamalıdır. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı bu yönde yeni bir çalışma başlatmış ve cezaevlerinde din eğitimi verecek din görevlilerini mahkum psikolojisiyle ilgili bir eğitime tabi tutmuştur. Ancak bu yöndeki hizmet içi eğitim faaliyetlerinde bir süreklilik sağlanmalı, belli aralıklarla bu etkinlikler devam ettirilmelidir.

2- Cezaevlerinde din eğitiminde takip edilen Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi müfredat programı yeniden hazırlanmalıdır. Bu programın hazırlanmasında mahkumların birer yetişkin oldukları, işledikleri suçtan dolayı farklı bir ruhi yapı içerisinde buldukları ve dini açıdan bir rehberliğe ihtiyaç duydukları göz önünde bulundurulmalıdır.

3- Mahkumların ıslahında daha etkin olunması amacıyla cezaevlerinde D. K. ve A. Bilgisi öğretiminde nasıl bir yöntem takip edilmesi ve bu öğretimde hangi yardımcı araç gerecin kullanılması gerektiği hususunda çalışmalar yapılmalıdır. Adalet Bakanlığı bu konuda İlahiyat Fakültelerinin Din Eğitimi Ana Bilim Dallarıyla işbirliği yapabilir. Ayrıca bu konuda, bilim adamlarının katılacağı ve fikirlerini ortaya koyacakları sempozyumlar düzenlenebilir.

4- D. K. ve A. Bilgisi dersi koşullarda bir dini sohbet veya vaaz şeklinde değil de, belli saatlerde ve bir program dahilinde sınıf ortamında yapılmalıdır. Bunun için de cezaevlerinde derslere yönelik olarak sınıflar oluşturulmalıdır.

5- Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi ders saati artırılmalıdır. Koşuş başına haftada 2 saat yeterli olmamakta ve mahkumlar bu kısa sürede dini problemlerine çözüm bulamamaktadırlar.

6- Din görevlilerinin derslerde takip edebilmeleri için, mahkumların seviyelerine uygun, problem ve ihtiyaçlarına yönelik, onları eğitici, pişmanlık duygularını geliştirici ve hayata hazırlayıcı kitaplar hazırlanmalıdır. Bu kitaplar, İlköğretimde olduğu gibi üç kademe halinde olabilir. Her kitap tamamlandığında mahkumlar öğrendikleri bilgilerle ilgili genel bir imtihana tabi tutulurlar. Bütün bunlar onların dosyalarına işlenerek, başka cezaevine nakledildiklerinde kaldıkları yerden devam edebilirler.

7- Tüm mahkumların D. K ve A. Bilgisi dersine katılmasının sağlanması hususunda gayret gösterilmelidir. Bundan dolayı ders, görüş saati dışında yapılmalı ve ders esnasında mahkumlar herhangi bir işle görevlendirilmemelidir. Mahkumların derse katılmalarını teşvik amacıyla “cezada indirim” uygulaması yapılabilir.

8- Din görevlileri mahkumlarla özel olarak ilgilenmeli, güven verici olmalı ve onların her çeşit problemlerine çözüm bulmaya çalışmalıdır. Derslerde kırıcı olmadan, mahkumları aşağılamadan, onurlarını zedelemeyen, ikna edici ve onların ruh hallerine hitap edici bir anlatım yöntemi takip etmelidir.

9- Derslerde inanç konularına, mahkumları işledikleri suçtan pişmanlığa sevk edici ve onları topluma kazandırıcı konulara ağırlık verilmelidir. Ayrıca İslâm dininin birleştirici, uzlaştırıcı ve toplumsal dayanışmayı sağlayıcı yönü vurgulanmalıdır.

10- Cezaevlerinde din dersinin haricinde, isteyen mahkumlara Kur'an-ı Kerim öğretilmeli ve İlmihal bilgileri verilmelidir.

11- Mahkumlara belli gün ve tarihlerde sahasında uzman kişilerce değişik konularda konferanslar verilmelidir. Bu konuda cezaevlerinin bulunduğu bölgelerdeki Üniversitelerle işbirliği yapılmalıdır.

12- Mahkumlara kısa aralıklarla eğitici, ruh hallerine hitap edici ve onları hayata hazırlayıcı mahiyette filmler seyrettirilmelidir. Bunun için de cezaevlerine görsel ve işitsel öğretim araçları temin edilmelidir. Böylece bu araçlar sayesinde cezaevlerinde daha etkin bir öğretim gerçekleştirilmiş olur.

13- Cezaevlerinde mahkumlar arasında dini, tarihi vb. konularda bilgi yarışmaları düzenlenmelidir. Böylece mahkumlar stresten kurtulur ve kendilerini ifade etme imkanına sahip olurlar.

14- Mahkumların katılacakları voleybol, basketbol, masa tenisi vb. müsabakalar düzenlenmelidir. Bu müsabakalarda derece alanlara çeşitli ödüller verilmelidir.

15- Mahkumların kitap okumalarının sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır. Belli sayıda kitap okuyan mahkumlara cezaevi idaresince ödül verilmesi, onların kitaplara olan ilgisinin artmasında etkili olabilir. Bu amaçla cezaevi kütüphanelerine dini içerikli ve eğitici mahiyette kitap ve dergiler satın alınmalı, gerekli hallerde bağış yoluyla bunların teminine çalışılmalıdır. Bu konuda başta Diyanet Vakfı olmak üzere diğer yayınevleri ve kuruluşlarla işbirliği yapılabilir.

16- Din görevlileri çoğu kere cezaevlerinde görev yapmaktan çekinmektedirler. Bunun önüne geçmek için cezaevlerinde din görevliliği teşvik edilmeli ve bu yönde önlemler alınmalıdır. Din görevlilerinin cezaevlerinde görev yapmalarını teşvik amacıyla ders ücretlerinde artışa gidilebilir. Ayrıca Adalet Bakanlığı İlahiyat Fakültesi öğrencilerine okul yıllarında mecburi hizmet karşılığı burs vererek, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası cezaevlerinde görev yapmasını sağlayabilir.

17- Cezaevlerinde görev yapacak din görevlilerinin sayısı artırılmalıdır. Mahkumların sayısının fazlalığı nedeniyle bir din görevlisi yeterli olmamaktadır. Bu görevliler dışarıdan gelerek değil de, Adalet Bakanlığı kadrosuna atanarak görev yapmalıdırlar. Ayrıca cezaevlerinde din dersine girebilmek için Milli Eğitim Bakanlığından din dersi öğretmenleri görevlendirilmelidir. Diyanet görevlisi namaz kıldırma, ilmihal bilgileri verme, Kur'an öğretme vb. görevleri yerine getirirken, öğretmenler de din dersine girmelidirler.

18- Tüm cezaevlerinde mescit açılmalı ve mahkumlara ibadet etme imkanı sağlanmalıdır. Diyanet görevlisi sürekli cezaevinde bulunarak, cezaevi mescidinde beş vakit namaz kıldırmaı üstlenmelidir.

19- Televizyon kanallarında mahkumların ıslahı ve uyumlu olarak topluma kazandırılmalarında etkili olacak şekilde eğitici programlar, diziler ve filmler yer almalıdır. Özellikle TRT’de haftanın belli günlerinde yayına girecek olan cezaevi saatine yer verilmelidir. Belirlenen bu saatte, mahkumların ıslahı, pişmanlık duymaları ve dışarı çıktıktan sonra topluma uyum sağlamalarına yönelik olarak sahasında uzman kişilerce sohbetler düzenlenmelidir.

20- Cezaevlerinde mevcut uygulamada sadece adi suçlulara din dersi verilmektedir. Siyasi suçlular da bu dersin kapsamı içine alınmalıdır. Çünkü cezaevlerinde genelde siyasi suçlular olay çıkarmakta ve problem oluşturmaktadırlar. Derse katılmaları sağlanmakla, bu suçluların ıslahında ve uyumlu bir kişiliğe sahip olmalarında başarıya ulaşılabilmesi mümkündür.

21- Cezaevlerinin birer ıslah yuvası haline gelmesi için sadece mahkumların eğitilmesi yeterli değildir. Cezaevi yöneticileri, infaz koruma memurları, psikolog, sosyolog gibi diğer görevliler ve din görevlileri mahkumlara yönelik eğitici çalışmalarda işbirliği içinde olmalı ve aralarında bir koordine sağlanmalıdır. Bütün bu görevliler sürekli olarak eğitimden geçirilmeli, mahkumlara nasıl davranacakları ve onların eğitiminde nelere dikkat edecekleri konusunda bilinçlendirilmelidirler. Gerek din görevlileri ve gerekse diğer cezaevi yetkilileri mahkumlarla birebir görüşmeler yapmalıdırlar. Mahkumların iç hallerine nüfuz edilmeli, işledikleri suç çeşidine göre ıslah projeleri ve eğitim-öğretim yöntemleri geliştirilmelidir.

22- Cezaevlerinde erkek mahkumlar çoğunlukta olmakla beraber, belli bir oranda bayan mahkum bulunmaktadır. Bayan din görevlilerinin olmayışı bir eksiklikler. Bayan mahkumlara, özel eğitimden geçmiş bayan din görevlilerinin gönderilmesi sağlanmalıdır.

23- Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı, mahkumların eğitimi ve ıslahına yönelik olarak ne tür çalışmaların yapılacağı hususunda devamlı işbirliği içerisinde olmalıdırlar. Cezaevlerindeki din eğitimi çalışmalarında bir süreklilik sağlanmalıdır.